

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

En studie av jämställdhetens karaktär i heterosexuella parrelationer.

– Kvinnan som den yngre parten.

Författare: Louise Lémert
Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp
Internet
Vårterminen 2013
Handledare: Åke Nilsén

Abstrakt

Författare: Louise Lémert

Titel: Kvinnor som yngre part i heterosexuella parrelationer. - En studie om jämställdhet.

Kandidatuppsats SOCK01

Handledare: Åke Nilsén

Lunds universitet, Sociologiska institutionen, VT 2013

Syfte: Ändamålet med denna uppsats är att göra en undersökning kring jämställdheten hos par i heterosexuella förhållanden. Jag har valt att fokusera på par där kvinnan är betydligt yngre än mannen i syfte att se huruvida det framkommer gemensamma fenomen hos dessa par. Detta analyseras och granskas i undersökningen genom resultaten ifrån fyra stycken genomförda djupintervjuer med den yngre parten ur dessa förhållanden, det vill säga kvinnorna, för att se på vilket vis detta sammanfaller eller skiljer sig ifrån tidigare forskning på området manlig kontra kvinnlig jämställdhet.

Uppsatsen behandlar i huvudsak kvinnornas individuella uppfattningar kring jämställdheten parterna emellan, samt till viss del graden av påverkan ålderskillnaden kan ha på själva parrelationen.

Det tycks finnas ett intersektionellt perspektiv som lyder att jämställdhetsanalyser kräver en förståelse även för andra sociala variabler. Därför är det genom olika syner ifrån tidigare forskning och skrifter som uppsatsen tar sin utgångspunkt. Hur ingåendet av äktenskap ser ut ifrån ett religiöst samt traditionellt perspektiv. Skulle resultatet av uppsatsen visa på ett samband mellan specifika upplevelser av jämställdhet i direkt anslutning till ålderskillnader möjliggör det en förståelse för övriga sociala variabler i just detta sammanhang.

Slutsats: Uppsatsen kan inte visa på något samband mellan specifika upplevelser av jämställdheten hos de yngre kvinnorna i relation till ålderskillnader i heterosexuella parrelationer, varför ett möjliggörande av förståelse för övriga sociala variabler i just detta sammanhang kopplat till jämställdhet inte kan beskrivas. Istället klargör uppsatsen tydliga anledningar till varför den kvinnliga respektive den manliga äktenskapliga rollen tenderar att förhålla sig på ett starkt traditionsenligt vis. Likväl som undersökningen visar på vikten av den egna inställningen till jämställdhet inom sin egen relation för att kunna korrigera upplevda fel och brister inom parförhållandet.

Nyckelord: jämställdhet, åldersskillnad, upplevelse, balans, makt, sociala grupper

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Avgränsningar.....	2
1.4 Kort historisk introduktion till kvinnans plats i äktenskap och offentlighet.....	3
1.5 Tidigare forskning.....	4
2. Metod	5
2.1 Förförståelse.....	5
2.2 Empiriskt tillvägagångssätt.....	5
2.3 Urval.....	6
2.4 Metodens för- och nackdelar.....	7
2.5 Disposition.....	8
3. Teori	8
3.1 Psykologiska aspekter på normativitet enligt Lundberg och Wahlberg.....	8
3.2 Magnussons maktbegrepp.....	9
3.3 Elworthys syn på pojken och den kvinnliga makten.....	11
3.4 Genusteori enligt Hirdman.....	12
3.5 Vikten av balans enligt Durkheim.....	13
3.6 Kort sammanfattning av teoriavsnitt.....	14
4. Analys	15
4.1 Andras acceptans inför att bryta mot normen.....	16
4.2 Makt inom parförhållandet.....	18
4.3 Monopol på makten?.....	20
4.4 Förändrade positioner.....	22
4.5 Återskapande?.....	23
4.6 Könade avgränsningar.....	26
4.7 Rörelsefrihet och viljestyrka.....	28
5. Sammanfattning	30
5.1 Avslutande diskussion.....	31
6. Referenslista	33
7. Bilaga 1	34

1. Inledning

Hur jämställdheten ser ut inom ett parförhållande kan på många vis skilja sig åt. Min tanke är att dessa skillnader skulle kunna gestalta sig i olika former beroende på vilken generation och tidsperiod man är uppväxt i. Även den mentala inställningen till saker och ting tänker jag mig justeras i takt med åldern baserat på samlade livserfarenheter. I denna undersökning kan det exempelvis handla om hur ett försprång i ålder kan orsaka bristande hänsyn till den yngre kvinnans behov av personlig utveckling, eller tvärtom, hur kvinnan ständigt sätter sina egna behov i första rummet då den äldre mannen redan anses haft sitt utrymme för personlig utveckling.

Fokus i uppsatsen ligger på jämställdhetsperspektivet och att skapa förståelse för hur det kommer sig att den äktenskapliga marknaden ser ut som den gör idag och har gjort genom tiderna. Det jämställdhetsperspektiv som finns i vår tid har inte alltid funnits men är idag starkare än någonsin. Kan detta ställas i relation till den äktenskapliga marknaden? Att det under historiens gång varit generella ålderskillnader mellan män och kvinnor i parförhållanden, där mannen är den äldre parten, är något som inte ifrågasätts utan tas för givet. Dock är det inte mitt syfte med denna uppsats att på något sätt bekräfta detta påstående.

För att förankra studien i en historisk bakgrund är det av intresse att fundera över om jämställdheten kan sammanfalla med variationer i sociala och historiska förändringar. Därav ges under 1.3 *Kort historisk introduktion till kvinnans plats i äktenskap och offentlighet*, en informativ, mindre exemplifiering kring viktiga punkter i jämställdhetens historik på det äktenskapliga samt delar av det samhällsliga planet. Källan till detta är *Förnuft Fruktharhet Förälskelse... om kvinnor och kvinnors idéer* (1995) skriven av Lena Eskilsson och Åsa Bergenheim. Detta verk talar om hur mannen utgjort norm för filosofer, författare och inom olika vetenskaper där det kvinnliga då blivit klassat som avvikande. Dock har några kvinnor med mod och möjlighet att uppträda offentligt opponerat sig. Eskilsson är universitetslektor och forskarassistent, Bergenheim även hon universitetslektor. Deras gemensamma verk lyfter fram historiska källtexter av dessa modiga kvinnors presentationer av skilda uppfattningar kring manligt och kvinnligt i relation till det sexuella, biologiska, äktenskapliga, sociala och kulturella.

1.1 Problemformulering

Min uppfattning är att det än idag i allt mer moderniserade samhällen fortfarande råder

föreställningar om varför det är praktiskt för män att välja yngre kvinnor att ingå äktenskap med. Professor Thomas Johansson som skrivit *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt (2000)* menar att det till och med har med den hotade mansrollens karaktär i nyare tider av jämställdhet att göra. Denna aspekt påvisar samhällliga normer kring förväntningar av jämställdheten och inte specifikt den kvinnliga sidans upplevelser. Dock ingår mina intervjupersoners parförhållanden, karaktäriserade av ålderskillnad, i detta normgivande samhälle. Problemet jag är intresserad av är att uppmärksamma hur upplevelserna av relationen hos kvinnorna ser ut både gällande den specifika ålderskillnaden samt deras syn på den egna jämställdheten inom parrelationen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med min uppsats är att undersöka:

- 1) Jämställdhetens karaktär mellan par i heterosexuella förhållanden i relation till valda teorier på området.
- 2) Huruvida jämställdheten karaktäriseras av specifika fenomen då parterna har en större ålderskillnad mellan sig.

Jag önskar således kunna urskilja mönster som bekräftar eller för den delen dementerar återkommande sammanhang inom jämställdheten för dessa parrelationer.

Jag har urskiljt mindre frågeställningar i syfte att vinna förståelse för uppsatsens innehåll:

- Överensstämmer den yngre kvinnliga partens upplevelser av åldersmönstret med andra jämställdhetsfenomen så som ekonomiska och dominanta vinklar i parrelationer?
- Hur ska vi kunna vinna förståelse för dessa upplevelser kring jämställdheten i par?
- Existerar fenomen inom jämställdheten hos par med anledning av traditionsbundna regler eller finns det någon praktisk förklaring?
- Hur fungerar parens vardag både inom parförhållandet och i relation till den närmsta omgivningen?

1.3 Avgränsningar

Avgränsningarna ifråga om genomförda djupintervjuer förhåller sig till ett urval av vita, svenska medelklasskvinnor boende i Sverige. Det blir därav ingen diskussion kring vare sig etnicitet eller klasstillhörighet i analysen. Kvinnorna är ej spridda utöver skilda generationer, utan befinner sig

alla i ålderspannet 20-30 år. Fokus i uppsatsen håller sig till kvinnornas upplevelser av jämställdheten inom respektive parrelation, ålderskillnaden är en underrubrik intressant att beakta men är ej huvudfokus.

1.4 Kort historisk introduktion till kvinnans plats i äktenskap och offentlighet

Under romarrikets historiska tidsepok skedde kring år 0 en genomgripande samhällsförändring beträffande kvinnans offentliga roll. Innan hade hon inte fått lov till deltagande i offentliga sammanhang utan förvisats till bakgrunden av det offentliga livet. Vid denna tid växte sig kvinnans roll allt friare. Hon levde inte längre lika isolerad utan fick lov att delta i religiösa och andra festliga sammanhang. Förmyndarskapet avskaffades, kvinnans ekonomiska frihet utbreddes i mångt och mycket på grund av den juridiskt växande ställningen för kvinnorna. Den romerska historien innehåller en mängd olika framgångsrika och omnämnda kvinnogestalter då även möjlighet till utbildning för flickor skedde vid samma tid. (Eskilsson, Lena och Bergenheim Åsa (1995) *Förnuft Frukthet Förälskelse... om kvinnor och kvinnors idéer*)

Längre fram i historien ses återkommande försök till större kvinnlig frihet. En förflyttning till 1600-talets franska aristokratiska salonger visar hur kvinnorna öppnade upp sina hem för vetenskapligt förankrade sammankomster, där även ämnet kärlek och äktenskap tog stort utrymme. Dock gav flera av dessa salongskvinnor äktenskapet ett mycket lågt värde, medan den verkliga kärleken där respekt och jämlikhet rådde värderades mycket högt. Denna syn på kärleken återkommer ännu senare i historien under medeltidens höviska kultur och trubadurdiktning. (Eskilsson och Bergenheim, 1995)

Vidare under 1800-talet framträder upplysningstidens jämlikhetsideal vilket reformerar ytterligare juridiska moment till kvinnans fördel. Arvsrätt, näringsfrihet och äganderätt. Under detta århundrade organiserar sig kvinnor för kampen för sina rättigheter. I Sverige bildas 1873 den borgerliga kvinnoorganisationen "Föreningen för gift kvinnas eganderätt". Härigenom sökte kvinnans personliga och formella fri- och rättigheter ökas. (Eskilsson och Bergenheim, 1995)

Rörande frågan huruvida kvinnans underlägsna roll gentemot mannen utan motsättningar ska kunna upprätthållas, urskiljs av källan ovan ett genomgående tema där kvinnan genom tiderna avgränsats ifrån sociala sammanhang och berövats rättigheter präglade av självständighet, så som exempelvis just arvs- och äganderätt. Att kvinnan förvisats till de bakre salongerna både bildligt och bokstavligt

talat uppfattar jag mycket väl kan vara en överlevnadsstrategi för den manliga hegemonin. Denna kamp för manlig dominans tycker jag verkar anta en mer avtagande tendens ju längre fram i nutida historia vi kommer. Exempelvis vinner kvinnan i Sverige rösträtt under 1900-talets första hälft och idag kan inga juridiska olikheter ses här i Sverige som skiljer könen åt.

Allt fler människor tycks enligt mig själv ha blivit allt mer uppmärksammade på den stereotypa könsfördelningen även i sina privatliv, och aktivt tagit ställning för att se en förändring. Även fast en hel del parrelationer verkar vara långt ifrån en total avskaffning av de könsbundna traditionerna, är den gamla rangordningen och skälen till denna, i enlighet med mina intervjuer samt undersökta teorier kring jämställdheten, borttagen. Enligt mina intervjupersoner verkar det snarare som om man istället vill rättfärdiga de eventuellt förekommande könsskillnaderna som något de själva valt.

1.5 Tidigare forskning

Det har alltså under skilda tidsepoker skett olika reformer för att jämna ut skillnader mellan män och kvinnors rättigheter och värden. Thomas Johansson som är legitimerad psykolog, legitimerad psykoterapeut samt professor i socialpsykologi ger en form av sammanställning och diskussion kring hur den mansdominerande bilden tagit form och kvarstår i vårt samhälle. Johansson påstår att männens historiska maktmonopol har hamnat i gungning, vilket äventyrar männens positioner. Likaså påstås att det krävs av en parrelation att denna är väldefinierad och avgränsad för att behålla trygghet; en genomgående känsla av osäkerhet i en relation skulle skapa bristande tillit och ontologisk ångest. Johansson menar vidare att makten aldrig är total samt att det mycket väl kan vara på så vis att skillnader i kön bör accepteras eftersom dessa ses som ”naturliga” och som ett nödvändigt ont. Detta ”självbedrägeri” menar professorn existerar för att vardagen krasst ska flyta och för att parrelationen ska undvika konflikter om värderingar kring diverse arbetsuppgifter. (Johansson, Thomas (2000) *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt.*)

Jag vill under denna rubrik kort nämna Kathlyn Hendricks och Gay Hendricks, vilka skrivit boken *Den medvetna kärleken. För varaktig kärlek och gemensam utveckling i parrelationer* (1998). Detta verk ligger till grund för den intervjuguide jag presenterat för mina intervjupersoner till denna uppsats. Paret Hendricks presenteras närmare under stycke 2.2.

2. Metod

2.1 Förförståelse

Syftet med förförståelsen är att kunna urskilja och förstå varför ett visst ämne valts ut och hur jag som forskare präglats av mina egna kunskaper och erfarenheter. På så vis kan denna uppsats närma sig det fenomen som studien avser att söka svar på, nämligen jämställdheten den yngre kvinnliga parten upplever i förhållandet med sin äldre man. Samtidigt som en förståelse och igenkännande av mina intervjupersoners erfarenheter och utsagor infinner sig. Varför jag gjort detta ämnesval grundar sig i att jag själv lever i en relation där ålderskillnaden är betydande då min sambo är 16 år äldre. Mina erfarenheter är blandade vad gäller positiva och negativa reaktioner ifrån omvärlden, samt hur det fungerar i själva relationen. Härav mitt intresse för en analys av andra kvinnors upplevelser i en snarlik livssituation. Hur fungerar deras vardag både inom paret och i relation till den närmsta omgivningen? Denna fråga behandlas i analysdelen där dock själva jämställdheten fått ett större utrymme för diskussion då resultaten av genomförda intervjuer kommit att luta mer åt detta perspektiv än specifikt ålderskillnaden. Jag har valt att utelämna mig själv och mitt eget förhållande ur analysen eftersom jag anser det vara mer lämpligt att använda mig av utomstående kvinnor som jag inte känner sedan tidigare. Detta för att få ett så neutralt och objektiva resultat som möjligt. Dock inser jag givetvis att det ändå föreligger en risk för mig att tolka mina intervjupersoners uppgifter på ett subjektivt vis. Jag tar därför min utgångspunkt i analysen med hjälp av litteraturbaserat material.

2.2 Empiriskt tillvägagångssätt

Undersökningarna till denna uppsats har varit kvalitativa eftersom detta syftar till alternativa förståelsesätt av skilda fenomen. Detta via genomförande av djupintervjuer med yngre kvinnor i parrelationer i syftet att ta del av deras upplevelser av sina relationer med äldre män i jämförelse med tidigare gjorda intervjuer på området där Eva Magnusson, professor i psykologi med inriktning mot genusvetenskap, utforskat danska, finska och svenska kvinnors och mäns gemensamma berättelser om sig själva som par och barnfamilj oberoende åldersdifferens, publicerat i boken *Hon, han och hemmet. Genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer*. Varför just djupintervjuer lämpar sig som metodval beror på att problemformuleringen är av den karaktär att det blir betydelsefullt att förstå intervjupersonerna på djupet, eftersom att mycket i frågan om åldersskillnad och jämställdhet baseras på just subjektiva upplevelser där samma mönster kan framträda trots att uttalanden ifrån intervjupersonerna inte går att applicera på en och samma

frågeformulering. Härav anser jag att djupintervjuer med ett antal frågeområden är mest lämpade för underlaget till denna kvalitativa studie. Jag har givit mina intervjupersoner vissa temaområden att besvara där det även finns mindre frågor i nedbruten form. Varje temaområde har utformats till att innehålla ett visst antal frågor vilka kan generera så mycket information som möjligt. Utformningen av dessa frågor har haft till uppgift att ge svar på Information, Åsikt och Handling. Dessa tre komponenter har stor potential att ge nyttig information om intervjupersonernas subjektiva upplevelser. För att kort beskriva tekniken för de tre områdena ges exempelfrågor som följer:

”Har du och din partner någon gemensam favoritsysselsättning?” (I)

”Vad är det som gör denna sysselsättning så speciell?” (Å)

”Vad skulle du vilja ha för gemensam sysselsättning just nu?” (H)

(Intervjuguide. Se bilaga 1.)

I den intervjuguide jag presenterat för mina intervjupersoner till denna uppsats har jag använt mig till stor del av boken *Den medvetna kärleken. För varaktig kärlek och gemensam utveckling i parrelationer*, skriven av två pionjärer inom den kroppsorienterade terapin, Kathlyn Hendricks och Gay Hendricks. Deras verk behandlar områden som lägger fokus på hur vi skapar balans i en relation, får plats för eget utrymme och hur vi hanterar förändringar i vår parrelation. Boken riktar sig till den som söker svar på hur parrelationen kan uppnå varaktig intimitet och jämlikhet. Uppbyggnaden lutar sig mot en rad terapisaftal samt kring makarna Hendricks eget förhållande och samlade erfarenheter utifrån 20 år av att leva och verka tillsammans. Bland annat diskuteras det kring teman som tar upp de två vanligaste orsakerna till relationsproblem, sex och pengar. Denna källas lugna karaktär har visat sig vara mycket tacksam i mitt arbete med att formulera förtroendeingivande och närgångna, men inte påstridiga frågor till mina djupintervjuer.

2.3 Urval

Min urvalsgrupp består av fyra stycken kvinnor, vilka alla utgör den yngre parten i relationerna. Analysen innehåller information kring tre av de fyra intervjupersonerna. Jag har valt att lägga fokus på enbart tre av kvinnorna eftersom den fjärde historien innefattar lika information som ligger i resterande tre. Berättelsen skiljer sig alltså inte åt och har därav inte beskrivits i analysen för att undvika onödig upprepning. Jag anser det inte vara av intresse för läsaren att ta del av samma historier flertalet gånger.

För att nå ut till min urvalsgrupp har jag innan den empiriska undersökningen kunnat starta, letat

mig fram till två av de största svenska internetforumen inriktade på familjerelaterade kategorier för att söka efter intresserade deltagare till mina djupintervjuer. På grund av forskningsetiska riktlinjer väljer jag att inte skriva ut namnen på dessa två forum, då det i sådana fall skulle kunna gå att leta fram vilka mina intervjupersoner är. Jag har på dessa två forum orienterat mig för att försäkra mig om att det finns passande kategorier att via inlägg beskriva uppsatsens syfte och vilken målgrupp jag söker. Intresserade kvinnor som läst mina inlägg har uppmanats att kontakta mig via e-post. Jag hade förväntat mig att bli kontaktad av fler intressenter, då urvalsgruppen tyvärr inte motsvarar önskad storlek. Varför jag ändå valt att utelämna en av kvinnorna i analysen beror på en önskan från min sida om skiftande historier, vilka på skilda vis är utstickande ifrån varandra. Exempelvis genom extremt stor ålderskillnad mellan parterna, kvinnans barndoms familjesammansättning, egna barn idag.

Tre av intervjuerna har skett via personliga möten och en via telefon. Att kvinnorna är den yngre parten samt att de lever i en heterosexuell parrelation med ålderskillnad har varit mina kriterier för urvalsgruppens sammansättning. Det material jag fått fram av mina intervjupersoner transkriberas, färgkodas och bearbetas genom en färganalytisk metod innan det sätts i relation till den litteratur jag valt ut ifrån tidigare forskning på området jämställdhet mellan könen inom heterosexuella parrelationer. Stor vikt gällande mina egna tolkningar kring teorier baserat på intervjumaterialet i analysen kommer att läggas vid den bok som leg. psykolog, genusforskare, docent och universitetslektor vid institutionen för psykologi vid Umeå universitet, Eva Magnusson, skrivit; *Hon, han och hemmet. Genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer* (2006). Boken bygger på ett forskningsprojekt där de medverkande paren hör till den första generationen som själva vuxit upp med jämställdhet som officiellt politiskt mål.

2.4 Metodens för- och nackdelar

Det finns en klar fördel med metoden att genomföra djupintervjuer eftersom det ger mig som forskare möjlighet att komma nära in på mina intervjupersoner, och föra ett djupare samtal med större möjlighet att läsa mellan raderna. Detta i bemärkelse att såväl kroppsspråk som ansiktsuttryck och röstlägen avslöjar om något intervjupersonen säger verkar tvivelaktigt. Ifrågasättanden och kompletteringsfrågor faller sig mer bekväma och naturliga än vad det skulle göra i exempelvis ett digitalt frågeformulär. Dock hade min urvalsgrupp kunnat bli betydligt mer omfattande om jag valt att göra en kvantitativ studie där en form av massutskick av enkäter gjorts i anslutning till den tidigare forskningen. Problemet med opersonliga enkäter är att detaljinformation riskerar att bli bristfällig och då stannar resultaten med stor sannolikhet kvar i linje med redan rådande

samhälleliga normer kring genusteori. Det blir svårt att urskilja den personliga upplevelsen ur pappersform. Rent metodologiskt var det inte önskvärt att genomföra en av intervjuerna över telefon, då beskrivna fenomen av kroppsliga uttryck går förlorade. Enbart röstläget kvarstår här. Telefonintervjun fick därav göras något mer ingående med fler kompletteringsfrågor för att bilda mig en så korrekt uppfattning som möjligt. Telefonintervjun är en av de tre som presenteras i analysen, då denna trots en större metodologisk utmaning gett väl detaljerad information.

Alternativ forskningsmetod till denna uppsats hade varit fältobservationer ute på plats hos paren. Detta med anledning av möjligheten för mig som forskare att själv iaktta och bilda en uppfattning om jämlikhetens ställning parterna emellan. Att i parens egen miljö se hur de integrerar med varandra och vilka prioriteringar och andra förgivettaganden som finns hade kunnat ge mig en egen direkt uppfattning kring hur, i detta fall den yngre kvinnan, hanterar sin relation. Dock hade en sådan studie blivit väldigt omfattande med anledning av svårighetsgraden för uppfattning av en korrekt bild av jämlikheten, vilket kräver stor kontinuitet och innebär en mycket intensiv kontakt med paret.

2.5 Disposition

Dispositionen ser ut på så vis att resultaten från genomförda djupintervjuer vävs in i själva analysen av frågeområdena. Under kapitlet för teori har jag valt att fokusera på karaktärer av makt samt ekonomins inverkan på aktuellt problemområde. Makt och pengar är två faktorer som styr mycket i människors liv, så även inom parförhållanden. Här framkommer åsikter och teorier grundade hos både äldre och nyare teoretiker.

Analysen börjar med att diskutera andras acceptens inför äktenskapliga val av partner. Intervjupersonernas berättelser tar sin början i relation till annan forskning på jämställdhetsområdet. Analysen fortgår med ett övergripande tema kring makt och hur detta under skilda rubriker tar sig uttryck. Avslutningsvis följer en sammanfattning där en återkoppling och diskussion av teorier sker i relation till framkommen slutsats av analysens material.

3. Teori

3.1 Psykologiska aspekter på normativitet enligt Lundberg och Wahlberg

Mattias Lundberg, leg. psykolog, leg. psykoterapeut och docent i psykologi vid Umeå universitet

har tillsammans med Anders Wahlberg, leg. Psykolog främst inom organisation och arbetsmiljö, skrivit boken *13 typer av par -och vad de säger till psykologen* (2011). I denna bok tar de upp verkliga möten de haft med klienter i sitt arbete som psykologer. Vad de beskriver är helt vanliga problem som finns hos helt vanliga heterosexuella par i dagens Sverige. Boken är inte inriktad på par med särskild ålderskillnad utan behandlar och fokuserar på själva relationen parterna emellan och hur man kan gå till väga för att lösa upp sociala knutar både inom och utanför förhållandet. Lundberg och Wahlberg beskriver vad som kännetecknar de par som söker sig till denna form av hjälp, samt vilka ämnen och frågor de har med sig till mötet med psykologen. I denna uppsats används delar av boken som sammanfattar ett beskrivet fall av relationsterapi och vilka förväntningar som lett till den enskilda problematiken. Det vill säga att jag använder mig av de båda psykologernas teorier och förklaringar till varför sådant som exempelvis normer har så stark inverkan på oss i en parrelation. Omgivningen tycks, både enligt Lundberg och Wahlberg likväl som mina intervjupersoner, påverka den egna synen på jämställdhetsförhållandet inom parrelationen. Det tycks alltså vara vi själva som mer eller mindre undermedvetet tar in omgivningens kritik för att sedan rättfärdiga den i vårt eget parförhållande.

Anledningen till att själva ålderskillnaden inte kommer till direkt uttryck beror på att det ej gått att urskilja något fokus som talar för att just denna faktor på något sätt skulle vara angörande för psykologernas slutsatser i förhållande till upplevelsen av jämställdhet. Lundberg och Wahlberg fokuserar visserligen på den skiftande problematiken från fall till fall, men inte genom ett öga präglat av en viss ålderskillnad.

3.2 Magnussons maktbegrepp

Professor i psykologi, Eva Magnusson beskriver i sitt verk *Hon, han och hemmet. Genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer* (2006), hur det under lång tid byggdes förklaringar och rättfärdiganden av den könsbundna uppdelningen på religiöst grundade berättelser, vilka hävdade att det var guds vilja som rangordnade mäns och kvinnors egenskaper. Ju längre fram i tiden vi kommit desto mer har vetenskapen tagit över. Männens ansågs då besitta en biologiska överlägsenhet gentemot kvinnan. Att detta var *naturligt* hävdades med att könsbundna egenskaper skapats av naturen och inte av mänsklig kraft. Därför var detta en högst acceptabel fördelning! Uttryck som *riktiga* och *rätta* fördelningar mellan könen visar på att det funnits starkt normativa motiveringar, vilka stämplat avvikelser från detta riktiga och rätta som sjukdomar eller syndiga beteenden. Denna behandling av det kvinnliga könet benämnde henne som mindre intelligent, mer känslös, mindre rationell och överlag mindre värd än det manliga könet.

Man skulle kunna fråga sig hur det kommer sig att dessa förutfattade meningar kring könen fortsätter att få energi och etablissemang. En teori som presenteras i Magnussons bok är att själva isärhållandet mellan manliga och kvinnliga egenskaper, direkt eller indirekt, producerar olikheter mellan könen, vilka kommer att användas som motiveringar till fördelningen av förväntade sysslor. Är det på detta vis blir könstillhörighetens betydelse socialt förankrad och inte naturligt ursprunglig. I en socialt förankrad bild av förväntningar blir det viktigt att känna till och rätta sig efter dessa förväntningar i syfte att uppfattas som normal. Förväntningarna blir till riktlinjer som vi mer eller mindre medvetet använder oss av i skilda vardagliga sammanhang för att följa normen. Det vi ser är dock att hur man uppfattar vad som anses kvinnligt respektive manligt, eller hur man för sig på ett korrekt vis i olika sammanhang, till stor del avgörs av hur vi själva växt upp och fått lära oss. Lika mycket som vår nuvarande miljö avgör hur vi för oss. (Magnusson, *Hon, han och hemmet. Genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer*, 2006)

Magnusson beskriver vidare om makt att den *diskursiva* makten är att föredra i just parrelationer eftersom denna form av makt innebär att man kommer fram till kunskap genom tänkande och resonering i ett eller flera mellanled och sedan drar en slutsats. Till att börja med innebär därför den *diskursiva* makten en form av normaliseringsstadium för relationen i syfte att definiera vad som kan betraktas som normalt och förväntat beteende, istället för motsatt avvikande förhållningssätt. Genom denna normalisering av beteendemönster kommer en automatisk ”inbjudan” till människor att agera i enlighet med inlärd förväntningar. Individerna ”producerar sig” som en viss typ av person och får i och med denna produktion en viss sorts kunskap om sig själv. Det som utgör själva makten blir förmågan att få människor att förhålla sig till den skapta individen som nu besitter ett visst spektrum av kunskap för att leva i enlighet med en normaliserad vardag.

I analysen kommer jag tala vidare om skilda maktbegrepp i relation till intervjupersonernas parförhållanden. Begrepp som då förekommer är den *suveräna makten*, vilken har sin utgångspunkt i att makten är lokaliserad till vissa individer eller grupper som har möjlighet att applicera ett maktutövande på personer som inte själva besitter denna maktposition. Vidare benämns *dispositionell makt* eftersom detta begrepp behandlar uppkomsten av en relation som konstituerats på så sätt att den möjliggör dominans för den ena parten över den andra. Begrepp som *egenmakt* dvs. självbestämmande samt *emotionell makt* är fenomen som utgör stor betydelse i parförhållanden då dessa två maktbegrepp styr beroende och kontroll över den andra parten. För att både man och kvinna ska vinna förståelse för de ”rätta” sätten att förhålla sig gentemot varandra måste en balans mellan känslomässig makt och den *normativa*, dvs. den traditionellt allmogliga makten finnas. Den normativa makten har visat sig vara den som lättast infinner sig hos heterosexuella par

eftersom denna redan har en etablerad traditionsbundenhet. (Magnusson, 2006, s. 251-252)

Vidare bygger vi enligt Magnusson könad obalans på två antaganden: *essentialism* och *individualism*. För att kunna föra ett rättvist resonemang kring könsobalanser menar Magnusson det vara betydelsefullt att tillämpa det essentialistiska tankemönstret, vilket går ut på att vi ser alla män som lika varandra- och alla kvinnor som lika varandra. Det finns alltså en grund där kärnan är den samma för respektive kön men olik dessa sociala grupper emellan. Väljer vi att inte tillämpa detta tankesätt påstår Magnusson att vi istället hamnar på den individualistiska nivån där antagandet är att grunden till en viss persons handlingar i första hand ligger hos individen. Det blir snarare egenskaper och inte villkor hos individen som reglerar dess handlingar. Man bortser helt enkelt från ojämlikheter gällande resurser och förutsättningar.

Magnusson menar att könade obalanser kan ses som naturliga i kombination med outtalade kulturskapade självklarheter ifråga om mäns och kvinnors begränsningar. Gränsdragningarna mellan könen kommer att ses som bevis på "hur det är". Det vill säga ge en bild av att män och kvinnor naturligt är olika och också gestalta hur skillnaderna "ska" se ut. (Magnusson, 2006, s.189, 190)

Åter igen ser jag ingen direkt koppling till åldersskillnaden att problematisera i anslutning till Magnussons maktbegrepp, vilket snarare presenterar relationer inom paren/familjen som konstellation med fokus kring det enskilda beteendets påverkan på partnern/gruppen.

3.3 Elworthy's syn på pojken och den kvinnliga makten

Scilla Elworthy är fredsforskare och författare till boken *Makt och Kön. En bok om kvinnor*. Detta verk använder jag mig av i uppsatsen för att se närmare på den historiska bilden av den kvinnliga maktens utformning i relation till pojken/mannen. Elworthy lyfter fram den orättvisa delen av att vara av det manliga könet. Det ter sig enligt författaren här vara lättare för flickor/kvinnor att i många situationer luta sig tillbaka på faktumet att vara av det "svagare könet" och inte behöva axla samma förväntningar som det motsatta.

Frågan Elworthy ställer sig är hur hälsofrämjande det är för dessa pojkar att växa upp i ett klimat där kvinnan (oftast modern) är den som besitter makten och därmed möjligheten att skapa oros känslor och bestående ångest för pojkarna upp i vuxen ålder.

Nedan följer citat, vilka beskriver känslor kring männens historia av dominerande positioner som allt mer suddas ut, samt det tuffa klimat mansobjektivering innebär.

Mäns kultur – den uppsättning trosföreställningar, attityder och beteenden som män måste utveckla för att betraktas som *riktiga karlar* – är en osammanhängande, våldsam, förnedrande, kontrollerande kultur. I den lär sig män att leda genom att beröva andra deras makt, att vinna genom att besegra andra, att ”tänka” genom att gräla med andra.

Ur: *Makt och kön. En bok om kvinnor*. Elworthy, 1996, s.81

Den heterosexuella mannen lär sig att inte klaga när han växer upp. För män är mottot ju tuffare desto manligare. Som man blir man aldrig belönad för att man klagat över något, vad detta än är. Man kan inte säga att man inte kan dansa, man kan inte be om hjälp med matten, man kan inte fråga efter vägen.

Ur: *Makt och kön. En bok om kvinnor*. Elworthy, 1996, s. 81

Det övre citatet beskriver tydligt klimatet för vad pojkar förväntas växa upp till för att accepteras som dugliga män. Att det är på detta vis det sett ut århundraden tillbaka i tiden och på så vis inte kan betraktas som aktiva val från männens sida att förändra detta. Lika lite som det kan förväntas att kvinnor ska göra aktiva val för att förändra sin traditionsbundna kultur där skuld och förlägenhet är två nyckelbegrepp enligt Elworthy.

I det nedre citatet uttrycks en frustration över dessa hårda egenskaper. Som vi utläser finns en önskan att kunna släppa machoattityden och inte behöva axla alla de förväntningar som ställs på mannen. Ett ytterligare citat ur boken *Makt och kön. En bok om kvinnor* beskriver hur det kommer sig att män automatiskt iklär sig rollen som dominerande överhuvud, trots att det kanske inte är önskvärt från deras egen sida.

”Att växa upp till man är hårt, mycket hårt. Jag börjar se att processen att bli man för många pojkar är en härdningsprocess under vilken det lilla barnets öppenhet drar sig längre och längre in bakom mannens skal.”

Angela Phillips Ur: *Makt och kön. En bok om kvinnor*. Elworthy, 1996, s. 81

Jag anser att Elworthy inte bidrar till att förtydliga om jämställdheten är kopplad till en ålderskillnad mellan man och kvinna i en parrelation, (bortsett från moderns inverkan på den unga pojken) då hon ej diskuterar detta. Hon ger dock beskrivningar i sin bok vilka visar hur kraven och förväntningarna mellan man och kvinna dramatiskt skiljer sig åt. Elworthys text ovan tyder på en omvänd jämställdhet mot vad vi idag är vana vid. Mannen figurerar här som den utsatta, svagare parten.

3.4 Genusteori enligt Hirdman

Yvonne Hirdman är professor i samtidshistoria och historia. Hon är känd för att bland annat bedrivit

genusinriktad forskning och för lansering av betydande begrepp inom området, exempelvis *genuskontraktet* i vilket en grundläggande princip är isärhållandet av kvinnor och män. Man talar om en dikotomi där kvinnligt och manligt håller sig på skilda platser i samhället och ofta utgör varandras motsatser. Exempelvis bråkiga pojkar och tysta flickor. Ett steg längre menar Hirdman att det manliga värderas högre än det kvinnliga. Det värderas exempelvis högre för en flicka att kallas "pojkflicka" än för en pojke att kallas "flickaktig".

Det män gör tenderar att tillskrivas en högre status. En historisk teori i enlighet med detta synsätt är enligt Hirdman det faktum att kvinnan befinner sig på ett lägre utvecklat stadium. Hennes förmåga att föda barn klassificerar henne närmare djuren och hennes omvårdnad ligger under mannens ansvar. Kvinnan besitter härigenom en andra ordning i världen. Hirdmans teori beskriver hur detta genuskontrakt skapas på gruppnivå och blir strukturer och normer i samhället. Detta historiska synsätt på könsrollerna återger ständigt indirekta mönster för människoursprunget och dess kulturella hemvist – ett stereotypiskt genuskontrakt. Dock innebär inte detta att samtliga grupper av män besitter en högre status än alla kvinnor. Könsmaktsordningen tar sig idag även uttryck exempelvis i kvinnors makt och dominans inom vissa yrkesområden såsom skola, vård och omsorg, föreningsliv och politiska områden. Det är därför viktigt att hålla isär individ- och gruppnivå.

(Hirdman Yvonne, (2008) *Genus -om det stabila föränderliga former*)

Hirdman vill tydligt peka på skiljaktigheter mellan könen redan från mycket unga år. Men rör det ålderskillnad mellan män och kvinnor i parrelationer? - Nej. Jag ser det snarare som att jämlikhetsfenomenet rör sig i linje med vår egen utveckling. Jämställdheten skiftar enbart karaktär utefter vår egen ålder och våra egna samt omgivningens premisser, - inte utefter en given mall av skillnad i ålder mellan man och kvinna i en parrelation.

3.5 Vikten av balans enligt Durkheim

Durkheim är en teoretiker med funktionalistisk inställning i den bemärkelse att han anser det viktigaste och mest övergripande i samhället är att bibehålla en stabil balans. Denna balans skapas genom en så kallad socialisationsprocess vilket innebär att samtliga individer inom en och samma kultur förhåller sig till samma normer och värderingar. Dock var Durkheim rädd för att det skulle uppstå "anomi" i samhället vilket betyder kaos. För att få rätsida på detta kaos måste det finnas samhällsorgan som kan bringa ordning genom lagar och regler. Därför är sociala myndigheter och rättsväsende betydande för Durkheims teorier.

För mina intervjupersoner har det visat sig att även de anser att just *balans* har ett väldigt stort

behov av utrymme i parrelationen trots att det inte finns något samhälleligt organ som har till uppgift att kontrollera efterföljandet av en sådan balans. Finns inte balansen mellan parterna ter det sig svårare att få en fungerande vardag att gå ihop oberoende hur den övriga familjesammansättningen ser ut. Detta i jämförelse med Durkheims teori om en fungerande samhällelig balans i syfte att motverka en fullständig kollaps. Familjer med barn har i genomförda intervjuer visat sig känna ett större behov av att det är balans mellan fenomen som egentid och arbetsfördelning i hemmet än vad par utan barn känner. Min tes utifrån intervjuresultaten är att detta beror på bristen av just sådant som egentid då det finns barn att ta hand om. Två av intervjupersonerna är mammor till barn under förskoleålder och uppger att deras egentid alltid är då de är ensamma med barnet. Det finns ingen direkt balans att tala om där barnet inte är en del av mammans hela vardag. Intervjupersonerna som däremot inte är föräldrar uppger att det inte finns något bekymmer att hitta egentiden eftersom det inte finns någon skötsel av barn att dela upp mellan sig. Likaså påverkades balansen av hemarbetet då det kunde vara svårt att få till en jämn och rättvis fördelning av helheten i familjer med barn.

Durkheim förespråkar äktenskapet som något fast och förtroendeingivande där relationen mellan man och hustru är det allra mest väsentliga och samtidigt den relation i samhället som är av störst betydelse för tillit och funktion. Ett fungerande äktenskap skulle enligt Durkheims teori kunna utgöra en garanti mot den hotande anomin. Familjen i enlighet med staten utgör då en säkerhet för att kulturell och lagstadgad ordning upprätthålls, vilket i sig leder till ett flytande fungerande samhälle. (Durkheim, Tarde, Weber, 2012, *Tre klassiska texter : Tarde, Durkheim, Weber*)

Vikten av balans och kontroll framgår alltså tydligt hos Durkheim, men det framgår inte om denna balans regleras av parternas ålder. Huruvida balansen skulle uttrycka sig annorlunda med en liten eller stor ålderskillnad man och kvinna emellan reflekteras det ej över. Durkheims teorier kring denna kontroll pekar i detta avseende istället på vikten av sammanhållning i paret/familjen som en stark enhet.

3.6 Kort sammanfattning av teoriavsnitt

För att kort sammanfatta teoriernas funktion i kommande analys ser jag till Lundbergs och Wahlbergs teorier kring de normativa förhållningssätten som förväntas av ett heterosexuellt parförhållande i relation till det övriga samhället, som den övergripande faktorn kring jämställdhetsperspektivet.

Magnusson tydliggör vilka maktbegrepp som är viktiga att vara medveten om, i syfte att kunna hantera den egna relationen för att skapa en så harmoniska miljö som möjligt parterna emellan.

Elworthys beskrivning av makt i relation till uppväxten hos pojkar är av betydelse att ha med sig för att kunna förstå varför maktpositioner idag till stor del karaktäriseras av den manliga dominansen.

Hirdman blir betydelsefull i analysen med anledning av sitt tal om hur det kvinnliga inte får prioriteras. Kvinnan nedvärderas till ett lägre stadium än männen, där Hirdmans genuskontrakt spär på könsskillnaderna.

Durkheim representerar det som handlar om balans inom parförhållandet. En balans som ska förhindra kaosartade sinnesstämningar hos parterna. Äktenskapet ska också i sig, enligt Durkheim, fungera som en åtgärd mot en kaosartad ställning i samhället som helhet.

4. Analys

Denna del är upplagd på så vis att information ifrån intervjupersonerna vävs samman med teoretiskt material och tidigare forskning på områden rörande sådant som manlig och kvinnlig jämställdhet, ekonomi, dominans och acceptens inför normbrytande beteenden. Analysen kretsar till största delen kring området jämställdhet ifrån skilda synvinklar. Det inledande stycket behandlar normer och psykologiska synsätt av konsekvenserna av att välja sin egen väg i parrelationen.

Vi kommer i kontakt med ”Stina”, 27 år, som idag lever med en drygt 30 år äldre man. De delar lägenhet och har ett lugnt och stillsamt förhållande utan gemensamma barn. Båda jobbar heltid och upplever sig ha tillräckligt utrymme både för varandra och sig själva i relationen. Stina själv är uppväxt i en familjekonstellation där mamman jobbade mest och pappan skötte hem och barn. Alltså helt tvärt emot våra samhälleliga normerna kring manligt och kvinnligt.

”Kajsa”, 26 år, är nästa intervjuperson att lära känna. Hon har växt upp traditionsenligt med en könsbunden fördelning i hemmet. Idag bor Kajsa med sin 20 år äldre fästman i gemensam lägenhet tillsammans med deras dotter och växelvis fästmannens äldre son. För Kajsa är det betydelsefullt att allt fungerar praktiskt i förhållandet kring dottern, samt att Kajsa själv tar sig utrymme att kunna välja vad hon vill göra med sitt liv. Något som hon såg sin egen mamma eftersträva men ej prioriterade.

Den tredje kvinnan som tar plats i uppsatsen är ”Eva”, 20 år, som har ett förhållande med en 16 år äldre man. Eva är en bestämd kvinna som uppger att hon gärna ser sig själv i ett könsbundet traditionsenligt förhållande där mannen ansvarar för ekonomin och hon för hemmet. Dock förväntar

sig Eva vara den som bestämmer och få sin vilja igenom även vad gäller hushållets fördelningsarbete. Paret har inga barn.

Kvinna nummer fyra som personligen inte visas i analysen är ”Emma”, 24 år. Emma bor i gemensam lägenhet med sin 18 år äldre man och deras dotter. Båda parter har växt upp i traditionsenliga familjer och lever själva idag ganska så traditionellt könsuppdelat. Emma själv är dock tydlig med att hon krävt en jämn fördelning på föräldraledighet och allt som rör dottern, eftersom hon anser att båda föräldrarna ska ansvara lika mycket för barnets skötsel. Emma uppger att det är viktigt för Emmas man att hon själv blir färdigutbildad och får jobba med det hon vill. Båda parter tycks anse det vara av stor ekonomisk vinning för paret om båda har välbetalda heltidsjobb så de kan resa mer och göra annat roligt med familjen.

4.1 Andras acceptans inför att bryta mot normen

Det kan vara svårt men positivt för den egna familjen/relationen att våga bryta och stå upp för att man väljer att satsa på en konstellation vilken går emot den förväntade mallen. Enligt denna förväntade mall, som känns trygg för omgivningen, ska alla par dela samma säng, intressen och vänner, storhandla en gång i veckan och bjuda hem vänner på middag. Beträffande barn förväntas paren skaffa 2,2 av dessa då paret kommit upp i 30-årsåldern. Att bryta mot dessa schabloner kan kännas svårt och resultatet blir att du betraktas som annorlunda. Dock skiljer sig schablonernas utformning åt beroende på vart i landet du bor, storstad eller landsbygd, geografisk placering på din bostadsort, men också sådant som din ålder och yrkeskategori har betydelse för schablonen.

Lundberg och Wahlberg talar i sin bok *13 typer av par – och vad de säger till psykologen* om hur det motsägelsefulla i detta schablonmässiga är att vi lever i ett samhälle som uppmuntrar ett individualistiskt leverne, men ändå inte tillåter ”avvikande” beteenden. Vi förväntas göra individuella val och samtidigt förhålla oss till rådande mall. Detta går naturligtvis inte ihop förutom på ett vis. - Att vi hellre satsar på ytliga relationer i större kvantitet än på nära riktigt trygga med större kvalitet. Eftersom dessa kvantitativa relationer känns osäkra lägger Lundberg och Wahlberg fram hypotesen att vi gärna eftersträvar ett så neutralt och ” normalt ” förhållningssätt som möjligt i syfte att inte sticka ut från mängden och betraktas som annorlunda. (Lundberg, Mattias och Wahlberg, Anders (2011) *13 typer av par- och vad de säger till psykologen*, s. 21-23)

Intervjuguiden är som nämnt byggd runt tre teman och kring Informationsdelen börjar 27-åriga Stina med att berätta att hon växt upp i en familj där man brutit mot könsbundenhet och den schablonmässiga mallen där kvinnan tar hand om hem och barn, och mannen arbetar och sköter

ekonomin. Stina är uppväxt med sin lillebror, gifta föräldrar med en ålderskillnad på tre år mellan sig. Stinas mamma pendlade 6 mil till arbetet varje dag och på så vis föll det sig naturligt i deras familj att Stinas pappa var den som hämtade barnen från förskolan, läste läxor, handlade och lagade mat. När Stinas mamma kom hem från jobbet stod middagen färdig på bordet och hushållsarbetet var ordnat för dagen.

Jag förväntar mig att träffa en som min pappa. Min pappa är originell för sin ålder. Han var ju udda då bland mina kompisars föräldrar. Jag och min lillebror har samma uppfattning om hur jämställdheten ska se ut. Han skulle göra som pappa!

I X blir man föräldrar tidigt. Mamman jobbar 50 -75% och är hemma först och gör allting. Pappan kör bil och mamman cyklar men får ändå handla. Intervju med ”Stina”.

Stina säger att deras familjemönster inte var vanligt alls för andra familjer på orten. De andra mammorna fick åka iväg och handla efter de kommit hem från sina arbeten och skötseln av hemmet låg fortfarande på deras ansvar.

Min mamma har tyckt sig ha det lyxigt. Hon hade vänner som ändå skulle göra allt hemma. Intervju med ”Stina”.

Denna beskrivning av Stinas föräldrars roller gentemot varandra och barnen ger ett lysande exempel på *socialt ansvar*. I ett heterosexuellt parförhållande är det inte bara en relation mellan två olika individer som ska vårdas och fungera, utan också en relation mellan två helt skilda sociala grupper: män och kvinnor. Dessa två sociala grupper utgör även inom parförhållandet olika *subjektpositioner*, vilka ger uttryck för skilda tänkbara sett att framhålla sig själv i olika situationer. Alla framträder vi som oss själva i relation till något/någon annan. Under veckorna framträder Stinas pappa i relation till sin fru som den position vilken tar ansvar för barn och middag. Som vi ser i senare stycke är denna position av en helt annan karaktär i relation till den övergripande normen för fäder på orten. (Magnusson, Eva (2006) *Hon, han och hemmet. Genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer*, s. 248-250)

Kajsa på 26 år lämnar, till skillnad från Stina, helt annan information kring sin barndomsfamilj, där det tillämpats mer av en traditionsbundenhet. Kajsa har vuxit upp med fyra stycken syskon där det är tio år mellan det yngsta och äldsta. Hennes föräldrar är gifta med två år mellan sig. När jag frågar Kajsa om hon kunnat urskilja någon synlig jämställdhet mellan föräldrarna under barndomen, säger hon att det är först idag som hon kan reflektera över och se hur hennes föräldrar höll sig till den traditionsenliga mallen där mamman var den som mest tog hand om barnen. Pappan var alltid med på aktiviteter och liknande, men mamman stod för ansvarsdelen och organiseringen. Dock vill

Kajsa påpekar att hennes pappa varit den som stått för matlagningen i deras familj, då han haft ett särskilt intresse för detta. Kajsa som är uppvuxen i en kommun nära storstaden Göteborg uppger att det sett ganska lika ut gällande familjemönster och jämlikhet hos hennes kompisars familjer. Dock kunde hon under uppväxten urskilja just det fenomen att schablonerna ändrar sig mellan geografiska områden. Kajsa hade vänner som bodde mer ut på landet i de yttre delarna av kommunen. Här rådde en mer ”bonnig” stil än vad Kajsa var van vid i sitt bostadsområde. De vänner som bodde i de yttre delarna var mycket mer frispråkiga och hade inte samma referensramar som Kajsa.

4.2 Makt inom parförhållandet

Det finns givetvis olika anledningar till varför uppdelningen av göromål och fördelningen av jämlikhet skiljer sig mellan geografiska platser. På Stinas uppväxtort följde man i regel beskrivna fenomen för mäns och kvinnors subjektpositioner gentemot varandra inom förhållandet. Vi ska titta närmare på *makt* som orsak till ojämlig fördelning av resurser och rättigheter. Begreppet makt hänvisar först och främst till den *suveräna makten*, vars utövande syfte är att skapa hinder för handlande hos de maktlösa. I studier som denna där det till stor del handlar om människors känslomässiga förhållanden till varandra, räcker det inte med att konstatera en suverän makt. Utan den *dispositionella makten* är relevant i sitt syfte att framhäva risken för enskild dominans inom parförhållandet. I direkt anslutning finns *egenmakten* och den *emotionella makten* som vi sett i teoriavsnittet 3.2 är betydande då dessa styr beroende och kontroll över den andra parten. Enligt Magnusson söker man efter balans mellan *känslomässig makt* och den *normativt traditionellt alldagliga makten*. Mannen är den som genom tiderna besittit samtliga maktpositioner i olika samhällen och detta har i sin tur inneburit en förstärkning av maktresurser till mannen i paret. Denna auktoritet är något som genom historien fallit sig naturligt och legitimt. (Magnusson, 2006, s. 250-252)

Vid första anblicken kan jag tycka det verka närmast bisarrt att resurserna och ansvaret är så snedfördelat på Stinas uppväxtort. Men enligt Stina är det ren traditionell uppdelning och i sin ordning då kvinnan är den som cyklar trots att hon ska få med sig både barn och matkassar hem. Det som äventyras då den ena parten besitter en viss maktposition är att makten lätt kan glida över och appliceras på den emotionella biten. Detta är något som allvarligt kan hota kärleksrelationen hos paret. Psykologerna Lundberg och Wahlberg tar fram vikten i de erfarenheter vi plockar med oss ifrån tidigare relationer vi haft till familj, partner och vänner. Dessa erfarenheter ligger till grund

för hur vi väljer att konstruera våra framtida relationer. Det är enligt Lundberg och Wahlberg svårt att förändra invanda beteendemönster som praktiserats under många års tid, därför uppstår starka reaktioner då vi etablerat en ny relation och snabbt tvingas till förändring i vårt beteende. Ett ytterligare hinder för nyskapande av relationer är enligt de båda psykologerna att våra personligt invanda mönster är svåra för oss själva att urskilja och återföra till det egna beteendet, vilket skapar viss förvirring i en potentiell förändringsprocess parter emellan. (Lundberg och Wahlberg, 2011, s. 132, 133)

Under mina intervjuer har det framkommit information ifrån kvinnorna kring upplevda fenomen i relationen vilka beror på de tidigare erfarenheter parterna haft med sig i bagaget. Ålderskillnaden i mina intervjupersoners relationer bidrar till att referensramarna är olika utformade mellan kvinnan och hennes man. Eftersom mannen är äldst har detta i enlighet med intervjuernas material gjort att kvinnan beskrivit honom som den med flest fenomen att kunna applicera på den nya relationen. Jag uppfattar det vara på så vis att det i början av förhållandet varit mycket argument som syftat till att mannen vet bättre eftersom han levt längre och har mer att referera till. Detta har dock tyckts avta med tiden och desto stabilare kärleksrelationen blivit.

För att försöka förklara dessa fenomen visar Lundberg och Wahlberg i sin bok *13 typer av par -och vad de säger till psykologen* att det ofta är på så vis att trots att vi som par lever tillsammans och delar det mest intima, finns det skrämmande brister gällande kommunikationen. Par i relationer pratar ytterst sällan med varandra om de mest väsentliga ting. Ofta visar det sig istället vara på så vis att parterna förutsätter vad den andra tycker och tänker utan att bekräfta sanningen i detta. Parterna går med andra ord runt och tror sig veta hur den andre förhåller sig till saker och ting, varvid missförstånd uppstår. Vidare menar de båda psykologerna att det kan det vara på så vis att svårigheter i att urskilja våra egna känslor och åsikter försvårar samspelet med vår partner. Samtalet utgör ett av de viktigaste redskapen vi har för att hantera och kompensera för våra olikheter, för att ta oss vidare framåt och nå våra egna och gemensamma mål. Om ett gemensamt mål i relationen exempelvis är att skaffa barn, blir det högst missvisande för den ena parten om den andre enbart fokuserar på kommande svårigheter. Vet du i förväg om hur dina egna drivkrafter samt hinder inför kommande situation tar sig i uttryck underlättas planering och förberedning för relationen inför kommande förändringar. Det behöver inte röra barn, utan kan lika väl handla om en flytt, en ny arbetssituation och liknande betydande förändringar vilka kommer att ha inverkan på förhållandet. Det visar sig vara av yttersta vikt för vår individuella utveckling att besitta förmågan där vi kan identifiera vår förutfattade mening och ifrågasätta denna innan meningen tar överhanden. (Lundberg och Wahlberg, 2011, s. 135, 137)

Detta ovanstående återspeglar ingen direkt koppling till ålderskillnad, utan diskuterar hur man i parförhållanden generellt kan undvika vanliga missförstånd vilka tenderar att bli uppförstorade till problem. Kajsa beskriver hur hon uppfattat det som mycket störande att hennes sambo inledningsvis i förhållandet tyckt sig ha rätten att säga Nej till olika förslag han själv inte ansett passa just honom. Om det beror på den 20-åriga ålderskillnaden är svårt att avgöra, men i vilket fall sätter han stopp för Kajsas önskemål om en viss aktivitet i och med den negativa inställningen.

Som vi ser tenderar den översittarstil kvinnorna inledningsvis upplevt ifrån sin män att avta då kärleksrelationen växt sig djupare. Därför går det inte att fastslå dessa medförda erfarenheter från männens sida som permanenta problematiska faktorer i en ny parrelation med en yngre kvinna.

4.3 Monopol på makten?

I boken *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt* av professor Thomas Johansson ges en beskrivande teori om hur det kommer sig att den mansdominerade världen sakta men säkert tappar greppet om makten. Visst har det genom tiderna funnits samhällen där kvinnor haft en stark status, men detta har enligt Johansson inte på något vis inneburit att monopoliet på makten delats med det kvinnliga könet. I takt med historiens förändring kommer maktsituationen att anta en allt mer osäker karaktär. Johansson beskriver hur maktinnehavet inte längre blir ett förgivettagande för männen, utan istället något som måste försvaras. Osäkerheten i detta maktmonopol har lett till en osäkerhet för det manliga könets övergripande status. Följden av detta blir att relationerna mellan de sociala grupperna; män och kvinnor, successivt allt mer kommer att ge sken av denna osäkerhet. Johansson talar om att alla former av relationer är beroende av att man efter tid omformulerar sina samlevnadsregler eftersom livet i gemen förändras med åren. För att samlevnadsreglerna ska upprättas krävs en känsla av sensibilitet och förmåga att vara flexibel och anpassningsbar. Vill man bygga en stark och stabil relation till sin valda livspartner har det dock visat sig att balansen mellan väl definierade och avgränsade förhållningsmässiga riktlinjer, samt en upplevd säkerhetskänsla för varaktighet och tillit till den andre är mycket betydande. (Johansson, Thomas (2000) *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt.*)

Även här ser vi hur emotionerna kan gå fördärvade i skilda förhållanden både män och kvinnor emellan, då maktpositionerna förändras och skapar ontologisk osäkerhet. Åldern har här föga betydelse då jag tänker mig att det är trygghetskänslan och för parrelationernas del, förälskelsen och tilliten som behöver säkerställas. Johansson menar att den ontologiska tryggheten för den enskilda individen syftar till att skapa en grundläggande tillit till sina föräldrar för att vidare kunna bygga en

förtroendefull relation till samhället i stort. Vet vi på vilket vis saker borde ta sig uttryck kan vi med trygghet träda in i sociala kontexter med fokus på den egna verksamheten. Vidare menar Johansson att just *tilliten* utgör ett grundläggande begrepp i huruvida en social relation behåller stabilitet och trygghet. Kvinnorna i mina intervjuer visar på ett rutinmässigt beteende av planering och överenskommelser för hur gemensamheten ska kunna flyta i relationen. Ung som äldre anses detta mycket betydelsefullt. Jag tycker mig se att rutiner visar sig ha en benägenhet att bibehålla kvinnornas upplevelser av stabilitet och ge en lugnande förutsägbarhet i relationen. Åter till Johansson finns en likhet mellan barns behov av förutsägbarhet inför sina föräldrars beteenden, och parterna i en relations beroende av en utgångspunkt som vilar på trygghet i just det förutsägbara beteendemönstret. Först då detta finns kan parterna utveckla sin individualitet och identitet i samspel med varandra. Rutinmässigt beteende har därav visat sig vara A och O för hållbara relationer oavsett vad relationen besitter för slags karaktär. (Johansson, 2000, s. 119, 120)

Under intervjuguidens teman för Åsikt och Handling framträder i Kajsas förhållande tydliga riktlinjer om vem som gör vad. Man har delat upp städområden och liknande på ett klart och tydligt vis.

Vi har våra områden gällande städningen. Det är uppdelat, men "plocket" är det jag som säger till om. Vi planerar för att det ska vara en juste uppdelning. Ingenting jag tänker på om att visa jämlikhet. Hade de inte vart bra så kanske man mer hade velat vara utåtriktad mot andra på området. Intervju med "Kajsa".

Varför stämmer detta så väl in på illusionerna om respektive köns förmågor? Jag frågar mig om det kan det vara så att dessa förmågor existerar för att vi skapat och kategoriserat dem i linje för respektive kön? Det skulle enligt Johansson kunna vara på så vis att vi accepterar och efterföljer vissa riktlinjer kring dessa uppdelade förmågor just för att vi ser rådande uppdelning som naturlig och nödvändig. Detta är vad Johansson benämner som ett "självbedrägeri" nödvändigt för att vardagen ska fungera utan onödiga hinder. Genom Kajsas acceptens inför sambons bristande fallenhet rörande sådana göromål som ligger utanför de tydligt uppdelade områdena, anser jag att hon aktivt just Handlar för att kringgå energikrävande diskussioner och konflikter. Detta blir i sig något motsägelsefullt eftersom Kajsa uppger att de försöker upprätthålla en jämställdhet inom relationen där det ingår en öppen dialog gentemot varandra. *...här krockar tiden för bådas företag, men vi får diskutera. I början var han inskränkt. Nej var det naturliga svaret. Mer och mer blir han att "det går att lösa". I slutändan tillfredsställs bådas behov gällande tiden.* Intervju med "Kajsa". Johansson säger att även den rent samhälleliga statusen är en strävan mot omvärderad könshierarki och härigenom välkomnas konfrontationer kring orättvisor. (Johansson, 2000, s. 116, 117)

I anslutning till Johanssons tal om denna samhällsliga könshierarkiska omvändning tänker jag att dessa konfrontationer i första hand inte hamnar på parrelationer, utan snarare på relationer i arbetslivet där både den kvinnliga statusen och möjligheter för de yngre är på frammarsch. Således appliceras inte ålderskillnaden som orsak till förutfattade meningar kring illusionerna för respektive kön.

Lundberg och Wahlberg presenterar en slutsats som säger att det är viktigt att stanna upp längs livets gång och reflektera över hur man har det i sin relation. De menar att risken är stor för ett förhållande och en familj att fortsätta trampa på i gamla hjulspår trots att man inte är tillfreds med sin situation. I Stinas barndomsfamilj konstaterades genom intervjun att mamman kände sig lyxig eftersom hon, till skillnad från andra mammor på orten, inte behövde axla både arbete, hem och barn. Min uppfattning i relation till Lundberg och Wahlberg är att det för de andra mammorna hade kunnat betyda livsförändring att stanna upp och tala med sin partner om fördelningen. Lundberg och Wahlberg vill mena att det är väsentligt i en parrelation att göra detta stopp till en gemensam angelägenhet, hur ovant det än kan te sig vara. Att sätta sig ner och aktivt tala om hur den egna par/familjerelationen ser ut kan enligt de båda psykologerna i många fall bevisa hur bra den är, men också förtydliga och realisera snedfördelningar och andra missförhållanden i relationen som på sikt kan äventyra hållbarheten. (Lundberg och Wahlberg, 2011, s.21-23)

4.4 Förändrade positioner

Vi ska se till intervjupersonerna Kajsa och Stina i relation till Scilla Elworthy's bok *Makt och kön. En bok om kvinnor* (1996), i vilken vi får veta att roller förändras över tid både i familjer, på arbetsplatser och i samhällen som helhet. Både Stina och Kajsa har egna karriärer gällande yrkeslivet. Stina jobbar heltid på sin arbetsplats och menar att det för sin egen utvecklings skull är viktigt att trivas med sitt jobb. Kajsa driver sitt eget företag vid sidan om föräldraledigheten och är fast övertygad om att nå toppen inom sin bransch. I linje med detta talar Elworthy om att det under 1990-talets sista år skedde en förändring i arbetsfördelningen till kvinnans fördel. Såväl som förväntningarna på kvinnan skiftade fokus, ändrades också mannens roller. Elworthy pekar på den kvinnliga skarans utökande av sin traditionella roll som hemmafru med det inkomstbaserade arbetet, medan männen på samma gång förlorade sin överlägsna roll som familjeförsörjare. (Elworthy, 1996)

Varken Stina eller Kajsa är beroende av sina män för att klara försörjningen. Kajsa sköter både jobb och barn på ett utomordentligt vis då hon har möjlighet att lägga sina arbetstider flexibelt, och har

stort stöd av familj och syskon. Stina som inte har några egna barn behöver överhuvudtaget inte bekymra sig över detta, utan kan helt fokusera på det hon vill göra i sitt yrke. Mannen som familjeförsörjare syns inte i dessa konstellationer, utan den rollen har helt gått förlorad i och med Stinas och Kajsas ekonomiska självständighet.

Detta har enligt Elworthy tagit bort en bevisfaktor för manligheten, samt att denna kvinnliga ekonomiska frigörelse innebär att männen på sikt förlorar kontrollen över arv och fortplantning, eftersom kvinnan i och med ekonomisk självständighet vunnit möjlighet att själv bestämma när hon vill skaffa barn. (Elworthy, 1996) - Något som Kajsa utnyttjat väl då hon innan valet att skaffa barn uppger att hon jobbade extra hårt för att befinna sig på rätt steg i karriären då barnet kom. Kajsa var medveten om att karriären skulle stanna av i samband med föräldraledigheten, varvid hon var noga med att skaffa sig en hög position innan graviditeten.

4.5 Återskapande?

Jag har i mina intervjuer undrat hur Stina och Kajsa har det i sina parförhållanden idag. Min undran är om de anser sig leva i någon form av återskapande ifrån sina barndomsfamiljers karaktärer, och om det är betydelsefullt att det utåt sett ger sken av att leva i ett jämlikt förhållande.

Stina säger att hon i viss mån strävar efter att återskapa det parförhållande som hon såg hos sina egna föräldrar, men detta är inget hon aktivt jobbar för. Hon menar mer att man blivit präglad av de egna föräldrarna.

För Kajsas del är det viktigt att inte fastna så som hon anser att hennes mamma gjorde. Kajsas mamma bytte aldrig arbetsplats, hon ville vara hemma mer med barnen men gjorde aldrig något aktivt för att skapa en sådan livsförändring. *Ja jag lever i ett "återskapande" av min barndomsfamilj. Mamma har alltid jobbat på X...stannat på samma ställe. Mamma ville vara hemma mer men gjorde inget åt det. Jag vill och gör!!* Intervju med "Kajsa". Detta tycker jag visar på Magnussons tal om den diskursiva makten och dess inverkan på känslan för normativ normalisering och förväntat beteende. Det som händer beskriver Magnusson som en personlig produktion av sig själv vilken bidrar med kunskap om det egna jaget. Enligt mig verkar Kajsas mamma aldrig tagit denna makt över sitt eget liv utan hållit sig till den förväntade kvinnorollen. Kajsa däremot har genom den diskursiva makten fått den kunskap hon behöver för att förstå att hon dels vill vara mamma så som hennes egen mor var åt henne och syskonen, och samtidigt kunna styra och ställa mer över den egna vardagen. Jag ser det som att Kajsa går emot den diskursiva makten att förhålla sig till den skapta individen som besitter ett visst spektra av kunskap för att leva i enlighet med en normaliserad vardag. (Magnusson, 2006)

Beträffande Åsikter menar Kajsa att den 20-åriga ålderskillnaden mellan henne och hennes partner inte varit något större hinder i omgivningens ögon. *I början blev åldern ifrågasatt. Man såg vad dom tänkte, men annars är det inget nu...det är helt accepterat.* Intervju med ”Kajsa”.

Stina har däremot fått kämpa för att få sitt förhållande accepterat av sin omgivning. Hon vet att hennes familj tycker att hon borde träffa någon jämgammal att skaffa en egen familj med.

Ja, vi har blivit kritiserade. Min lillebror vill inte komma till mig och min sambo. Vi umgås jätte mycket på sommarstället men han vill inte träffa honom. Mamma frågade om det var nånting. Jag var inneboende hos min sambo först. Jag vet att dom tycker jag borde träffat en jämgammal och få barn och allt. Men jag har steriliserat mig och valt att vara med min nuvarande sambo. Han har tre vuxna döttrar. Han har barnbarn och allt men vill inte ha fler egna. Jag vill inte ha barn så jag har alltid velat träffa nån som redan har barn. Utåt är det inte så viktigt. Huvudsaken är att vi har samma syn, andras är inte noga. Intervju med ”Stina”.

Beträffade jämlikheten uppger även Kajsa åsikten att det fungerar fint i hennes parrelation. Hos Stina där det inte finns några barn att ta hand om har man lyckats på ett tillfredsställande sätt att fördela både egentid och arbete. Stina Informerar om att hon jobbar själv heltid, men hennes sambo som driver eget företag kan jobba upp emot 70 timmar per vecka. Detta ger Stina den egentid hon anser sig behöva. Det blir också Stina som sköter hem och matlagning då hennes sambo kommer hem sent. Men detta faktum stör henne inte alls eftersom hon tycker att det kan vara skönt att själv få fixa i bostaden. Utåt sett kan detta mönster ses som ojämnt, men det är inget Stina lägger någon större vikt vid. Hon menar att huvudsaken är att man inom relationen har samma syn på hur fördelningen ska vara!

Jag knyter detta till Durkheims teori om det fungerande äktenskapet som en garanti mot den hotande samhälleliga anomin, vilken talats om i teoriavsnittet 3.5. Om samtliga förhållanden såg ut så som Stina beskriver sitt eget vore det möjligen en form av förhållandemässig utopi, men också ett led i den eftersträvan mot en stabil familj som grundläggande bas för lagstadgad ordning att vila på. Mina tankar går i banorna att vi som individer blir starka och välmående då vi befinner oss i en miljö av stabilitet och upplevd rättvisa. Den välfungerande familjen anser jag utgöra en sådan konstellation, vilken kan uppmuntra till ett ordningsamt beteende. Med välfungerande menar jag just en fördelning av ansvar och lika respekt inför alla medlemmar där alla värderas lika och ges lika förutsättningar oavsett ålder eller kön.

I Kajsas förhållande har man delat upp hushållsarbetet för att det ska bli så rättvist som möjligt. Kajsa själv tycker att det fungerar men att det är hon som i slutändan får sköta allt som inte finns med på den uppgjorda listan över sysslor. Hennes sambo har inte samma syn för ”små plock” helt enkelt.

Hos Kajsa och hennes sambo krävs det ständig planering för att vardagen ska gå ihop. Båda parter jobbar i lika utsträckning på så vis att Kajsa är föräldraledig samt arbetar och hennes sambo både arbetar och pluggar. Detta tar upp mycket tid och måste planeras väl då de har ett gemensamt barn. Jag frågar Kajsa om hon känner att hushållsarbete betraktas som lika mycket värt som inkomstbaserat arbete.

Ja, det är lika mycket värt. Blir det mycket hemarbete tar vi det hellre gemensamt på helgen. Jag har vart hemma mest enbart för ekonomins skull. Han har vart hemma då det varit praktiskt. Beslutet var för ekonomins skull efter amningen. Jag tror jag kommer vabba, men det beror på vad för jobb man har, arbetstider helt enkelt. Lediga dagar och så. Det som kommer bli mest praktiskt. Intervju med ”Kajsa”.

Det framkommer dock under intervjun att Kajsa gärna hade velat ha mer tid för det inkomstbaserade arbetet. När det finns småbarn i ett förhållande blir det naturligt att jag frågar om egentiden. För Stinas del i föregående intervju var egentiden inget problem då hennes och sambons arbetstider automatiskt gav Stina egentid. Det var snarare svårt att få till partid då Stinas sambo inte hade utrymmet för egentiden i första hand. När han kommer hem från jobbet uppger Stina att hon vill ha partid medan han vill vara själv ett tag.

Hos Kajsa och hennes sambo prioriterar man annorlunda. Man vill enligt Kajsa vara hemma som familj under lediga helger och beträffande egentiden säger hon att hon hellre är med familjen den lilla tid som finns för potentiell egentid. Oftast finns utrymmet någon enstaka gång i veckan, men Kajsa väljer hellre att spendera tiden tillsammans med barn och sambo.

Fritid är när vi är lediga tillsammans. Jag är mycket med min familj och badar. Väldigt lite egentid...om nån kompis fyller år t.ex. är jag med och firar. Vi jobbar så mycket så vi vill vara med varandra på helgerna. Rörelsefrihet existerar inte så mycket....barnfri tid. Jag försöker ha det smidigt med vår dotter. Inga sådana begränsningar. Intervju med ”Kajsa”.

När jag genomför intervjun med Kajsa får jag intrycket av att Kajsa själv vill att hennes relation ska vara väldigt jämlik och inte alls innehålla spår av att hon är såpass mycket yngre än sin sambo. Dock lyser det enligt mig igenom att det inte står till riktigt på så vis. Min uppfattning utifrån den information och de åsikter Kajsa lämnar, och hur hon beskriver sitt eget handlande inom relationen, är hon den parten som får stå tillbaka för sina egna önskemål. Om det beror på ålderskillnaden

enbart är svårt att avgöra, men min uppfattning är att Kajsa står tillbaka i utvecklingen av sin egen karriär till förmån för sambons fortsatta arbete, vilket han redan etablerat. Kajsa tycks bära huvudansvar för det gemensamma barnet samt stå ”standby” för sambons behov. Beträffande den *egenmakt* dvs. självbestämmande som Kajsa uppger sig besitta och starkt jobbar för att upprätthålla, tycker jag känns just som ett önskemål vilket inte uppfylls. Jag tycker att Kajsa istället uppvisar starka drag av den *emotionella makten* som utgör stor betydelse i parförhållanden då denna i kombination med egenmakten styr beroende och kontroll över den andra parten. Enligt mig är det Kajsa som blir styrd till stor del även av sin egen illusion hon skapat om hur hon vill bygga den för henne perfekta familjen.

4.6 Könade avgränsningar

För att återgå till subjekspositioner blir det tydligare i ett parförhållande vilka könade positioner som ter sig någorlunda accepterade. Att Kajsa är den som får stå för ”småplocket” är inte anmärkningsvärt eftersom det är lättare för männen att ”komma undan” med sådant som anses vara kvinnligt göromål. Att mannen utför mindre hemarbete än kvinnan är inget han åläggs minskad syn av ansvarstagande för. Likaså kan kvinnan slippa undan manliga uppgifter, så som däckbyte på bilen. Dessa fenomen komplicerar förhållandet för det sociala ansvaret och de könade subjekspositionerna då relationen i parförhållanden som nämnt innehåller både en relation mellan två individer samt mellan två olika sociala grupper. Anledningen till att fenomenen bör undvikas är att de skilda positionerna alltid förespråkar en viss typ av makt. Denna makt är i sig ledande till en ojämlikhet mellan könen. (Magnusson, 2006, s. 249, 250) Detta ter sig enligt mig förekomma oavsett ålderskillnad eller inte, då detta rör könsuppdelningen i sin rena form. Hur gammal eller ung du än må vara talar din sociala grupp om vad som förväntas av dig.

Hirdmans teori om genuskontrakt anser jag får styrka till fortsatt reproduktion med hjälp av ovanstående fenomen. Teorin om dessa genuskontrakt går som Hirdman beskriver ut på att upprätthålla en skapad norm gällande manliga kontra kvinnliga uppgifter. Att vi som kön skiljer oss åt i värde och kvalitet. Min åsikt är att det är vi själva inom varje enskild parrelation som är ansvariga för att bryta dessa normer av makt inom skilda områden utifall vi vill se en förändring. Kajsa kan inte längre acceptera att hon är mer lämpad för att ta hand om småplocket lika lite som en man ska tvingas byta däck enbart baserat på kön.

Detta menar jag visar på Elworthys tal om det förutsägande som finns kring manligt och kvinnligt. Elworthy beskriver att det oftast är på så vis att det manliga könet förväntas axla mer ansvar än det kvinnliga gällande tunga göromål ända ifrån mycket ung ålder. Pojken/mannen får heller inte gärna

be om hjälp då Elworthy påpekar att detta definitivt inte accepteras som ett manlig förfaringsätt. (Elworthy, 1996)

Jag anser att dikotomin behöver brytas och att heterosexuella parförhållanden faktiskt utgör exemplariska arenor för att stoppa detta beteendemönster. Magnussons teori om det individualistiska tankesättet vilket bortser från ojämlikheter i resurser och förutsättningar, anser jag här kunna appliceras fördelaktigt då viss handling kommer att ligga på den enskilde individens förmågor att uppnå goda resultat. Oberoende normativ könsuppdelning. Likaså tror jag balansen mellan känslomässig makt och den *normativa*, dvs. den traditionellt alldagliga makten vara av vikt för förståelsen av de ”rätta” sätten att förhålla sig gentemot varandra så som Magnusson presenterar. (Hirdman, 2008), (Magnusson, 2006)

Varför det i vissa fall är egenskaper (Magnussons *individualism*) och inte könade villkor (Magnussons *essentialism*) som avgör individens handlingar kan i många fall sammanlänkas med vilken uppfostran man har. Ett tydligt exempel kommer från intervjupersonen vi kallar Eva, 20 år. Eva lever i ett förhållande där hennes sambo är 16 år äldre. Eva berättar att hon stortrivs med en traditionsbunden livsstil enligt de könade normerna. För Eva är det givet att mannen jobbar och försörjer paret och Eva själv tar hand om hushållet. Visst påpekar hon att hon är väldigt pedantisk av sig och vill ha saker på sitt vis. *Han har ingen syn på städning alls. Jag grejar och vill ha det som jag vill. Han gör inget. Jag tycker att det ska vara så! Jag tvingar honom mer att göra saker vad gäller städning.* Intervju med ”Eva”. En teori om vad detta beteende bottnar i är hos Evas barndomsfamilj. Eva var ensam barn och bodde med båda sina föräldrar nära en storstad. Mamman var hemma på dagarna och Evas pappa hade rollen som familjeförsörjare. Han var sällan hemma på grund av sitt arbete vilket resulterade i att Evas mamma varit den som skött om hem och barn. Eva berättar att hon varit väldigt bortskämd av sina föräldrar, främst av sin mamma som gjorde Eva till ett så kallat curlingbarn.

Denna form av uppväxtvillkor tror sig Eva själv varit grunden till sin inställning kring den könade uppdelningen i en relation. Hon har aldrig tyckt det varit något konstigt i att hennes sambo är den som ska stå för det inkomstbaserade arbetet och helt försörja dem båda.

Eva uppger att hon fått otroligt mycket stöd ifrån sin sambo gällande den personliga utveckling i frågor rörande vad hon skulle vilja syssla med för framtida arbete. Men Eva själv har inte känt sig stressad över det faktum att hon inte bidrar till den ekonomiska försörjningen av paret. Varken hon eller sambon har växt upp i familjer där kvinnan haft stor del i den inkomstbringande biten, utan Eva säger att hon upplever dem både tycka det vara naturligt att uppdelningen är könsbundet traditionell. För Eva räcker det att mannen är den som klättrar i karriären. *Han är jätte stöttande.*

Ger mig inspiration om vad jag skulle kunna göra. Det stora är att han har stadig inkomst och ska bli befordrad. Det finns ingen konkurrens oss emellan. Intervju med ”Eva”.

Åtskiljandet av dessa gamla könsroller blir tydligt uppdelade då kvinnan besitter ett visst ansvar för sysslor *i hemmet* medan mannens ansvar ligger *utanför hemmet*. Via dessa tydliga placeringar tillskrivs olika uppgifter skilda roller, vilka ses som socialt överenskomna. Rollerna i sin tur bidrar till en nedskärning på det personliga ansvaret för helheten i vardagen. Den könsbundna uppdelningen neutraliserar samhällssynen på parrelationer då rollerna i sig normaliserar förhållandet utåt. Fördelningsmönstret av sysslor hamnar utanför det egna ansvaret och landar ofta på argument om att det är praktiskt med rådande fördelning. (Magnusson, 2006, s.107)

Det framkommer inget negativt i intervjun med Eva gällande parets ålderskillnad, inte heller nåt som är utpekande positiv, bortsett från mannens redan ordnade karriär vilken inbringar stadig inkomst till dem båda. Omgivningens inställning tyckas vara neutral och då Eva har en såpass stark personlighet och vilja framstår inte åldersperspektivet som relevant alls. Med Evas starka personlighet menar jag här hennes övertygelse att kunna dela upp hemarbetet mellan de båda och förväntar sig att detta utfört.

4.7 Rörelsefrihet och viljestyrka

I ett förhållande kan sådant som rörelsefrihet betyda olika saker. Historiskt sett uppradar sig en mängd olika arenor för manlighetsproduktion inom de flesta kulturer som centrala delar. Det har setts som självklart att pojkar i tidig ålder ska ut och lära sig att ”bli män” i den betydelse att de sedan klarar av förväntningarna. Dessa förväntningar behandlar till stor del fysisk aktivitet, vilket ligger till grund för den manlighetssyn vi har idag. En pojke förväntades göra mer ansträngande och farliga saker än sin jämnåriga syster. Manligheten krävde arenor där egenskaper och förmågor kunde tränas och upprätthållas. Dessa arenor var inte tillgängliga för kvinnor varför sätt att agera på kommit att handla om rörelsefrihet och viljestyrka. (Magnusson, 2006, s.115)

För Stina är rörelsefrihet att hon och sambon kan göra saker på olika håll. Trots den 30-åriga ålderskillnaden känner Stina att hon och hennes partner har samma behov av friheten att kunna gå ut och göra saker på egen hand. Stina beskriver att hon inte har intresset så hon skulle inte kunna leva med någon som vill ut och roa sig hela tiden. Hennes sambo orkar inte på samma sätt längre, så kombinationen blir att ingen sätter stopp för den andres intressen. Ålderskillnaden hade här haft relevans om Stinas intresse för exempelvis festande varit annorlunda. Det framgår inte ur intervjun om hennes sambos brist på ork påverkar andra delar av förhållandet, såsom exempelvis

fritidsaktiviteter. I Stinas parrelation är det alltså svårt att se en ojämlikhet i deras uppdelning av rörelsefriheten. Detta kan mycket väl ha del i deras respektive arbetstider. De har inga gemensamma barn att ta hand om, Stina jobbar ofta tider där hon får hela lediga eftermiddagar för sig själv. Då hon inte har behovet av att gå ut och roa sig i likhet med partnern blir den egna tiden och partiden underlättad att få ihop.

Hos Kajsas familj skulle rörelsefrihet vara lika med barnfri tid. Fast det existerar inte i större utsträckning, utan Kajsa beskriver hur hon i stort sätt alltid tar med sig dottern när hon själv ska någonstans. Dock menar hon att det krävs en hel del planering för att kunna ordna en form av rörelsefrihet vilken snarare går under begreppet egentid ifrån familjen. För Kajsa handlar det hela tiden om prioriteringar, och familjen kommer främst. I Kajsas beskrivningar menar hon på att det är hennes val att prioritera bort sin egentid samt rörelsefrihet för att kunna vara med familjen så mycket som möjligt. Men det framkommer också exempel där det lyser igenom att ansvaret för att det praktiskt fungerar ligger på Kajsa. Finns det exempelvis ingen barnvakt om Kajsa behöver jobba får hon själv lösa det problemet utan att hennes sambos schema påverkas; ett typexempel där kvinnan istället för att visa viljestyrka inför sina egna intressen, anpassar sig till vad som är möjligt utan att man och barn blir påverkade av hennes aktiviteter. Vi kopplar detta till Hirdmans teori om genuskontraktet där man särskiljer män och kvinnor i två grupper. Den kvinnliga sociala gruppen får naturligt stå tillbaka för den överlägsna manliga.

Eva har en helt annan syn på begreppet rörelsefrihet. Här handlar det om pengar och att man har den finansiella kapaciteten att göra det man vill. I hennes relation är mannen den som fullt har ansvar för ekonomin. För bägge parter har det varit så att mannen i familjen sköter detta område vilket gjort denna uppfattning helt naturlig i deras förhållande. Eva tycks vara en kvinna som inte tummar på sina egna intressen i större utsträckning, inte heller uppfattar hennes sambo att det är något hon borde göra. Viljestyrkan i deras förhållande verkar komma från båda till varandra.

Ser vi till Magnusson framkommer det en teori om att den kvinnliga delen i en relation såväl som inom ett helt samhälle har karaktären av skuldbetungande inställningar. Det tycks vara ett vanligt sätt för kvinnor att göra sina val i enlighet med tron om att familjens bästa ligger på hennes ansvar. Det inkomstbaserade arbetet får inte prioriteras, utan omsorg om barn och man ska komma i första hand. Frågan är om detta beteende är egenskapsbaserat hos kvinnorna. Att de har vissa förmågor som får dem att ställa krav på sig själva och sina egna prestationer vilka framkallar dessa skuldbelagda livssituationer. Om det ligger till på detta vis finns givetvis en mängd olika

förklaringar. Jag anser dock att det mest troliga i relation till tidigare omtalade manlighetsarenor är att kvinnans skuldkänslor bottnar just i att hon inte tilldelats likvärdigt utrymme. Kvinnan har inte fått tillgång till samma möjligheter att utvecklas och stärkas i sin sociala grupp, vilket kan ha givit resultaten där skuldupplevelser blivit en kulturellt inbyggd faktor i att vara kvinna. I anslutning till denna skuldfaktor blir det en automatiskt medföljande legitimitet för männen att fästa olika slags skuld på kvinnan. Det leder till ett ont cirkelmönster de två sociala grupperna emellan. (Magnusson, 2006, s.119, 120)

5. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats har varit att se hur jämställdheten hos par i heterosexuella förhållanden karaktäriserats, samt om det gått att urskilja likheter i jämställdhetens utövande då parterna har en större åldersskillnad mellan sig. Uppsatsen har diskuterat både ett individuellt synsätt ifrån intervjupersonerna och en mer övergripande normativ syn på relationskonstellationer, samt historiska vinklar av jämställdheten. Genom responsen ifrån intervjupersonerna samt ifrån teorier på området jämställdhet kan inte uppsatsen urskilja några specifika gemensamma fenomen enbart förekommande i parrelationer med stor ålderskillnad. Snarare är det på så vis att uppsatsen kommit fram till anledningar för hur det kan komma sig att kvinnan, historiskt sett, tycks passa för äktenskap med en betydligt äldre man. Detta utifrån ett traditionellt synsätt liksom mycket genom intervjupersonernas berättelser, den ekonomiska aspekten och vad som anses vara mest praktiskt i vardagen. Varken teorier eller intervjumaterial har talat nämnvärt om åldersdifferenser som orsaker till bristande jämställdhet eller annan problematik de sociala grupperna emellan. Intervjuerna har visat att det handlar om personligheter som avgörande faktor kring parrelationens status. Precis som Lundberg och Wahlberg (2011) menar när de talar om risken att fastna i gamla hjulspår och fortsätta i samma mönster, trots att de kan vara ineffektiva och otillfredsställande, är det du själv som kontrollerar hur du vill ha det i din relation till din partner. Tillsammans får man diskutera sig fram till ett hållbart koncept i vardagen. Det vill säga finna överenskommelser till vad som i det stora hela omfattas av begreppet *jämställdhet*.

Intressant är att teman för intervjuguiden: Information, Åsikt och Handling fungerat mycket upplysningsrika kring respektive parförhållande/familj. Dock tycker jag mig se motsättningar dessa rubriker emellan. Informationen uppger något annat än vad den beskrivna handlingen visar. Åtminstone i intervjun med Kajsa får vi en bild till förklaring på frågeställningen hur vi ska kunna

vinna förståelse för upplevelser kring parens jämställdhet. Åsikter hamnar någonstans mitt i mellan. Kan detta vara ett tecken på att vi själva blundar för delar av verkligheten vi helst vill byta ut mot det vi drömmer om, och därför blir det drömmen vi informerar om...

5.1 Avslutande diskussion

I uppsatsens syfte nämns inledningsvis det faktum att det ter sig finnas ett intersektionellt perspektiv som lyder att jämställdhetsanalyser kräver en förståelse även för andra sociala variabler, som exempelvis etnicitet eller klasstillhörighet. Detta har inte diskuterats i analysen då mina intervjupersoner inte skilt sig nämnvärt åt på dessa områden. Det har därför inte legat i uppsatsens intresse att intervjupersoner skulle ge sin subjektiva uppfattning kring det intersektionella perspektivet. Följden av detta är att det i denna uppsats sätts stopp för möjligheten kring huruvida förståelse för övriga sociala variabler i just detta sammanhang kan diskuteras.

En återkoppling till frågorna under rubriken Syfte och frågeställningar i uppsatsens inledning rörande åldersmönstrens jämställdhetsfenomen kan avslutningsvis konstateras att förståelsen för dessa hänger samman med traditionsbundna seder och bruk i det att kvinnor och män sällan reflekterat över könsfördelningar, utan tenderar att acceptera rådande samhälleliga normer utan ifrågasättande. Här finns även svar på frågan: *Existerar fenomen inom jämställdheten hos par med anledning av traditionsbundna regler eller finns det någon praktisk förklaring?* Den praktiska faktorn har visat sig vara den mest överlägsna inom parförhållandena, vilket kan tyda på viss modernisering ifrån ren traditionsbundenhet. Det tydligaste exemplet i denna uppsats är Stinas föräldrar vilka helt bröt mot normen under sin småbarnstid i familjen för att få vardagen att praktiskt fungera.

Inte minst inledningen till uppsatsen tar upp de traditionsbundna anledningarna till varför resultatet av undersökningen kring jämställdheten vunnit fokus utan ålderskillnad inblandad. Traditionerna kring fördelning mellan män och kvinnor tycks vara allt för etablerade inom de båda sociala grupperna för att enkelt neutraliseras. Kvinnan har alltid fått finna sig i de bakre salongerna, medan männen förväntats axla den ledande rollen i de offentliga sammanhangen. Dock aldrig gällande göromål i hemmen. Detta visar på en förklaring till frågan: *Existerar fenomen inom jämställdheten hos par med anledning av traditionsbundna regler eller finns det någon praktisk förklaring?*

Analysen har, inte minst i citat ur intervjuerna, gett uttryck för hur det fungerar i parens vardag både inom parförhållandet och i relation till den närmaste omgivningen. Detta har diskuterat frågeställningen rörande hur parens vardag fungerar inom själva förhållandet, samt i relation till

deras närmsta omgivning. Stina talar om att hennes lillebror inte vill träffa Stinas sambo, medan Eva aldrig märkt av ifrågasättanden inför hennes sambos högre ålder. Dock genomsyras intervjuerna såväl som valda teorier i uppsatsen av jämställdheten och inte ålderskillnaden, varvid jag får tolka det som att jämställdheten ligger i anslutning till det rent manliga kontra kvinnliga, och inte relaterar till åldersmönster.

Referenslista

Crang, Mike och Cook, Ian (2007) *Doing Ethnographies*

London: SAGE

Durkheim, Emil, Tarde, Gabriel, Weber, Max (2012) *Tre klassiska texter : Tarde, Durkheim, Weber*

Göteborg: Korpen Koloni Förlag

Elworthy, Scilla (1996) *Makt och kön. En bok om kvinnor*

Stockholm: Wahlström och Widstrand

Eskilsson, Lena och Bergenhem Åsa (1995) *Förnuft Fruktharhet Förälskelse... om kvinnor och kvinnors idéer*

Stockholm: Författarna och Carlssons Bokförlag

Gabrium, Jaber F. och Holstein, James A. (1997) *The New Language of Qualitative Method*

New York: Oxford University Press

Hirdman Yvonne, (2008) *Genus -om det stabilas föränderliga former*

Malmö: Liber

Johansson, Thomas (2000) *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt*

Lund: Studentlitteratur

Lundberg, Mattias och Wahlberg, Anders (2011) *13 typer av par- och vad de säger till psykologen.*

Malmö: Liber

Magnusson, Eva (2006) *Hon, han och hemmet. Genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer*

Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Parkin, Frank (2004) *Max Weber*

London: Routledge

Bilaga 1

Intervjuguide, Temaområden med specifika frågor att luta sig mot.

Uppväxt –

I: Hur såg familjesammansättningen ut? Syskon, gifta föräldrar? Ålderskillnader mellan föräldrar och syskon? Uppväxtort? - Synlig jämställdhet mellan föräldrarna?

Å: Anser du att din uppväxt har varit traditionellt könsbunden/brutit mot den traditionella könsbundenheten?

Är du och dina syskon idag av samma uppfattning vad gäller fördelning och jämställdhet i hemmet? Hur såg det ut i kompisars familjer med fördelning och ansvar för vardagen?- Gick det att urskilja något visst mönster för uppväxtorten i stor beträffande manlig/kvinnlig jämställdhet?

H: Lever du idag som din barndomsfamilj gjorde – återskapande?

Blir du kritiserad/ifrågasatt av dina närstående för vilken form av parförhållande du valt?

Jobbar du aktivt för att du och din partner ska vara jämställda?

Är det viktigt för dig att ni utåt sett verkar vara jämlika?

Utbildning –

I: Vilken är utbildningsgraden, vart har du studerat, under vilka förutsättningar, jobbar du idag med det du är utbildad till? - varför/varför inte?

Å: Är du tillfreds med din utbildningsgrad? - vad vill du förbättra? - Är en sådan förbättring möjlig – varför/varför inte?

Ger din partner dig utrymme för dina behov av personlig utveckling när det gäller skola och jobb?-

Har ni samma regler för hur mkt tid ni får lägga på er egen karriär?

Kan du dra fördelar av att din partner ligger före i arbetslivet/efter i arbetslivet?- På vilka sett?

H: Stöttar du din partner i sin karriär?

Får du stöd av din egen familj i din karriär? - Anser dom att det är nödvändigt då du är yngre och din partner redan jobbar? - vilka åtgärder har du mot sådan kritik?

Yrkesliv kontra familjeliv –

I: Arbetstider och överenskommelse om dess fördelning?

Är hemarbete lika mkt värt som inkomstbaserat arbete?

Antal barn?

Hur såg fördelningen på föräldraledigheten ut – hur kom ni fram till ert beslut? Vem vabbar?

Hur organiserar ni upp egentid/jobb/barn/partid?

Å: Accepteras ert val på arbetsplatsen?

Fungerade uppdelningen av föräldradigheten/vabben?

Är du nöjd med överenskommelsen om den inkomstbringande arbetsfördelningen?- varför/varför inte?

Är du nöjd med organiseringen av egentid o.s.v.?

H: Hur tacklar du din arbetsplats attityd?

Vad vill du förändra gällande vabb/barnledighet till nästa?

Hur skulle du vilja förändra missnöjet med inkomstbringande fördelning?

Vardagsrutiner och hemarbetsdelning –

I: Beskriv hur en vanlig dag hemma förlöper.

Vem tar hand om barnpassning, hämtning/lämning, städning/trädgård o.l.?

Vem har huvudansvaret för barnen och hemarbetet?

Å: Har ni samma syn på vikten av hushållsarbete såsom städning och riktig matlagning?

Tycker du att uppdelningen är jämställd?

Vill du förändra något i arbetsfördelningen – vad?

Accepteras er uppdelning av omgivningen?

H: Hur resonerar ni er fram till uppdelningen? - Eftersträvar ni en traditionell form eller mer egenskapsanpassad?

Fritid och rörelsefrihet –

I: Vad klassas som fritid i ert förhållande?

Hur upplever du utrymmet för egen fritid?

Är fördelningen jämställd- om inte, vem har mest frihet att spendera sin egen tid?

Beskriv vad ordet *rörelsefrihet* är i ert förhållande.

Å: Är du nöjd med fördelningen av ”frihet”, känns den rättvis?

H: Vad vill du kunna göra för egen aktivitet som du inte har utrymme för idag? - hur uppnår du utrymme för den?

Samspelet i vardagen som partners och föräldrar –

I: Hur förberedde ni er på att få barn?

Hur diskuterade ni balansen mellan barnet och arbetet?

Hur förändrades åsikterna om planeringen när barnet väl kommit?

Vilka svagheter/styrkor ser du i din partner som förälder/partner? (2 olika frågor)

Vilka krav/förväntningar finns på er utifrån?

Å: Har det blivit som ni planerade – om inte, hur ser det ut nu?

Känner du att ni som par följer en samhällelig mall för hur ni ska leva?

H: Vad vill du förändra i era gemensamma roller som föräldrar/partners? (2 olika frågor)

Hur bemöter ni utomståendes krav på ert familjeliv?